

ЗМІСТ

Море хвилюється раз

1. Риба	7
2. Батько	10
3. Всього лише в рамці	14
4. Монотонність	18

Море хвилюється два

5. Жбан	29
6. Рибальська байка	33
7. Тух-тух. Проблеми	40
8. Жовтуха	46
9. Вони кудись зникли	51
10. Рішення	56

Море хвилюється три

11. Втеча	61
12. Станція	69
13. Бажання жити	73
14. Квартира. Ще жива	78
15. Ситуації зі зникненнями	86
16. Губи стін	93
17. Пункт гумдопомоги	97

18. Білий шум	103
19. Земля в голові	114
20. Ластівка	122
21. Тут був Я	132
22. Встань і йди	138
23. Чшшш...	145
24. Тріскіт Жбана	149
25. Одного разу був вухом	153

Замри

26. Яблуко	161
27. Місто	167
28. Хлопець з кривим обличчям	178
29. Мутна	187
30. Бурштинові рамки	190
31. Добрими намірами	199
32. Клітка	204
33. Вежа, яку ніколи не бачив	207
34. Із торби	214
35. Семен Глибинський	223

1. Риба

Знаєш, як воно буває: прокидаєшся одного разу, розплющуєш очі, висовуєш голову з холодної води, випинаєш очні яблука та плескаєш німим ротом у монотонну сірість неба. Водиш очима з боку на бік, очі навіть помічають небо й воду. Дві крайності. Помічають, але ти їх не бачиш. Дивишся, але не бачиш. Світ зливається в однорідне полотно, і оку нема за що зачепитися, на чому сфокусуватися, застрягти. І ця сірість породжує у твоєму риб'ячому мозку думку, яка лякає тебе. Ти хочеш поділитися нею з іншими, такими ж, як ти, що плавають косяками під водою, пливеш до них, плескаєш ротом, а голосу немає. І вух немає потрібних. На весь величезний океан – жодного потрібного вуха. Жодного вуха, що чує. Всі вуха полетіли, ляскаючи мушлями, або стали домом для молюсків. Риби тільки дивляться на тебе як на божевільного і пальцем біля скроні крутять.

– Дурний, – кажуть інші риби і жаліють тебе, навіть намагаються притиснути до грудей.

А тобі це не потрібно. Ні риби, ні вода, ні небо. Створюєш собі в голові якусь подобу землі, суші, ґрунту. Чогось

такого, де твої плавці будуть марні, де доведеться відрощувати ноги, легені, вуха, рот, що говорить. Особливо рот.

Пливеш до цього вигаданого берега як навіжений, лупиш по воді плавцями, а берег все ближче, а тобі – страшніше. Спочатку плаваєш на мілководді, боязко торкаючись морської гальки плавцями, потім сміливіше, потім виринаєш головою з води і відчуваєш, як повітря палить зябра, там, де потім у тебе будуть вуха. Ще не почув нічого, але вже боляче, горить, пече, сохне.

Минає ще якийсь час, і ти вже перебираєш протоногами, тицяєшся ними в тверду гальку, присвячуєш себе виживанню в новому середовищі. І ти начебто радий, може, як дитина, може, навіть стрибаєш від щастя. Це те, чого ти хотів, щось нове, дивне, незвичайне. Але поряд із тобою нікого немає. Тільки обрій навколо і повітря у вухах свистить. І нічого цьому дивуватись.

– Що ще тут могло бути? – запитуєш себе і відповісти не можеш. І далі так за звичкою ротом плескаєш.

А нема на що тут ображатися. Першому відрощувати ноги страшно. І ти боїшся чи то землі, чи то себе, чи то води. І ховаєшся кудись глибоко, між півкулями мозку, у його темний куток, туди, де плаває маленька риба, яка колись була тобою, і просто тихо боїшся. Підходиш до води, засовуєш у неї голову і витріщаєш очі, кричиш, але риби тебе не чують. Це ти відростив вуха. Ти чуєш себе. Вони – ні. Їм байдуже, ти просто вібуєш. Стоїш на колінах і вібуєш щосили. Але вода тисне на твої нові вуха застиглим звуком шаманського бубна. Монотонна мантра застрягає в середньому вусі.

Якось знаходиш сліди на землі, майже як твої, але трохи інші. З трохи іншою кількістю пальців, конфігурацією

стопи. Псом-слідцем ідеш за ними, винюхуєш між піщаник інформацію, зариваєшся носом у ґрунт і втягуєш повітря. Відчувається запах двоногих риб. Орієнтуєшся на нього і потім знаходиш їх. Таких, як і ти, що вийшли з води, зляканих, обділених, відкинутих. Бачиш у них своїх. І тобі хочеться прибитися до косяка. Стати з косяком одним цілим. І все було б добре, але згодом ти помічаєш, що у цих риб не тільки ноги інші, а й голови та думки. Пази інші, з різних наборів конструктора. Еволюціонували по-різному, розвивали різні релігії, проходили через інші революції, і вуха – вони якісь дивні, трубочками, і міста начебто схожі у вас, але з іншими культурними бекграундами. Потрібно якось інтегруватись. Соціалізуватись. Стандартизуватись. А ти не для цього плавці відкидав і нарощував вушні раковини.

Зрештою ти застрягаєш між водою і сушею, бігаєш, як божевільний, і боїшся.

Ця історія про те, як я одного разу був рибою і звали мене Семеном Глибинським.

2. Батько

Складно уявити, як деякі речі змінюють тебе в дитинстві. Абсолютно випадкові речі будують закономірність життя. Прокладають шлях, яким ти йдеш до самого кінця. Що це може бути? Та що завгодно. Батькові фрази, плями на стінах, трепет перед янголами, будинок з кривими стінами. Та що завгодно.

До речі, про янголів. Про них, як не дивно, я почув від батька, а не від Ба.

Спочатку я жив із ним. Мало пам'ятаю саму квартиру і набагато більше те, що було в ній. Радше атмосферу, ніж саму квартиру. Цигарками там пахло завжди. Й іноді жіночими парфумами, але завжди різними. Куртки в коридорі також змінювалися, лише зрідка повторюючись. До батька приходять жінки. Вони випивають. Мені подобаються їхні голоси, м'які та ніжні. Іноді, фоном, хрипить радіоприймач. Іноді у кімнаті запах поту. Іноді часте дихання.

Їх він рідко називає на ім'я, зве янголами, хоч усі вони різні, але кожна ласкава і добра. М'який і блідий м'якуш їхніх тіл майже завжди був присутній в квартирі. Смугаста батьківська майка прикриває тіло, що іноді вибігає з кімнати.

У самій же квартирі було неймовірно сіро й брудно, хоч тоді мені не було з чим порівняти, тож це стало основою, точкою відліку. Шпалери товстим шаром неохайно обліплювали стіни. Колись вони були кольоровими. На них усюди плями. Біля ручки вхідних дверей кілька шарів шпалер, протертих рукавами. Біля розетки видавлені штекером подряпини. Біля полиці із взуттям. Плями переходили зі шпалер на фарбу холодильника, перетікали в іржу на раковині біля крана, круглі від пляшок плями під нею, набрякле дерево підлоги.

Іноді батько випивався сильно і не виходив із запою днями. Дзвонить дверний дзвінок, телефон, стукають у двері, він не реагує. Іноді вигукує ім'я Марини, наче кличе когось дуже близького. А ніхто не приходить. Плаче уві сні. Десь він її втратив. Це стомлювало його гостей, і ті невдовзі покидали його.

На цей раз він третій день у запої. Спить обличчям на липкій клейонці важкого кухонного столу. Поруч лежить перевернута попільничка, стоять порожня пляшка та гранована склянка з каламутною рідиною. Недопалки пома-ранчевими крапками розкидані на клейонці та підлозі.

– Марино! – голосно і хрипко, з надривом кричить батько уві сні.

З його кімнати лунає шурхіт, скрип дивана. Пружини дзвінка тріщать. Чийсь м'якуш ворухнеться під ковдрою.

З вікна, вкритого пилом, йому в обличчя б'є яскраве сонце. Він розплющує очі, і промінь коле йому в зіницю. Пронісся повз лобові частки, таламус і падає у глибину його океану. Блищить на лусці глибоководної риби його свідомості.

Перше, що він відчуває, – це блюдце. Він спав на ньому, і воно відбилося на його скроні довгою округлою борозною.

Воно боляче тиснуло. Потім він відчуває ніс та запах кухонного столу. Губи, щетину, підборіддя, плече, лікоть, живіт, упертий у край столу. Рука притиснута і заніміла під шиєю. Вона ніби не його, чийсь чужий шматок тіла. Десь усередині виникає бажання злякатися, але мозок відмовляється відчувати страх, не слухається. Це не його мозок, не його лобові частки, не його таламус. Він сам собою. Автономний клубок нейронів.

– Прокинься! – чує він десь поблизу.

Він намагається підвестися, поворухнутись, відреагувати на голос. Щока відклеюється від клейонки, язик підсохлим слимаком вповзає в теплу слину рота. Здається, що висушені губи потріскують від найдрібніших рухів.

– Марино, – видобувається хрип із його горла. Голос відскакує рикошетом усередину, в гіпокамп, і болючою луною дзвенить у скронях.

Ніздрі тягнуть запах перегару, на що шлунок відповідає нудотним гиком. Рука, що не втратила базового набору функцій, веде по клейонці, зачіпаючи склянку і впираючись у зелене скло пляшки. Скільки пляшок тут було? Скільки мілілітрів вони вміщали, скільки безпросвітних запоїв пережили? Як вони своєю зеленню скла протестували проти сірості прокуреної квартири. Протестували так, що мимоволі набували голосу. Своєї філософії. Вони мали свій протест, свої барикади, свої хрестові походи.

– О! – забрязкало скло пляшки. – Мій друже! Мій вірний друже! Друзяко! Самотній мудрець, аскет, горілчаний голем! Вставай, швидше! Тут ціла непита склянка!

– Якого!?! – Батько широко роззявляє рота, намагаючись розворушити задубілу щелепу. Шлунок його мозку ледь перетравлюють те, що відбувається.

– Поете, лірику! Наш шлях ще чекає! – волато зелене скло, надриваючись. – А я буду зброєнощем твоїм вірним! Нестиму катану твого гострого розуму. Я буду як Санчо Панса, а ти!.. Ти будеш равликом, що повзе на вершину. Давай, вставай! – Скло дзвеніло десь у підкірці, лунало в зябрах, які ще не стали вухами, у риби на глибині його свідомості.

На мить мозок повертається під контроль, а разом із ним повертається і страх. Швидко перебираючи холодними лапами ящірки, прослизає від сонячного сплетіння по шиї та підборіддю.

– Пішов нахуй! – кричить батько з переляку тремтливим голосом. – Нахуй! – Лоб вкриває холодний піт, він різко підіймається на ноги, і його очі заливає білим. Потім ноги підкошуються, і він знову летить униз. У темний кут, у глибини свідомості, крізь кут стола, крізь ліву скроню. Спалах. Вм'ятина. Удар мішка тіла об підлогу.

На звук із сусідньої кімнати прилітає янгол у його сорочці. Нахиляється над ним і питає, чи не заснув він. Але батько не відповідає. Янгол знову питає про сон. Потім просить прокинутися. Плескає долонями по щоках. А батько мовчить. В іншій кімнаті лунає шарудіння.

Мені чотири роки. Я підходжу до янгола, що сидить над батьком. Янгол дивиться на мене. Я питаю, чи не спить він.

Він не спав. Над його викинутим на узбережжя тілом вже кружляли птахи.

3. Всього лише в рамці

Після цього Ба забирає мене до себе.

Маленька квартира в будинку, що помирає. Із восьми квартир заселені лише дві. Косі стіни, крива стеля. Листи шиферу, побиті гілками високої тополі. На подвір'ї на мотузках сохне кольоровий одяг. Ба схожа на цей будинок.

Декілька автомобільних покришок наполовину вкопані в землю. Навпроти будинку старий голубник із колись зеленими стінами ховається в густих кущах. Від нього поширюється запах пташиного посліду. Земля навколо вкрита жовтими крапками. Голуби викльовують їх іноді, дзьобаючи одне одного. Десь у сусідньому будинку чути гавкіт.

У квартирі завжди стоїть кислий запах. Велика ємність, спіралі трубок від неї. У шафах ховає пляшки з каламутною рідиною. Бувало, складає їх у сітчасту торбу, забирає і приносить трохи грошей.

Ба ходить до церкви, читає ввечері молитву, коли ми лягаємо спати. Іноді вона бере мене до церкви. Там запах ладану, сотні свічок, що горять, щойно запалених і тих, що повністю перетворились на воскові плями. Плями

воску на підлозі. Безліч людей, що стоять навколо, постійно різних. Старі, молоді, тужливі, перелякані, сумні, спокійні, радісні. Їхні обличчя та постаті – як ті свічки. За спинами їхніми нічого не бачу, лише позолоченого Ісу, що висить під стелею, розкинувши у сторони руки. Пряма спина, погляд, спрямований до неба. Ба дивиться на нього і повторює: «Спаси і збережи, спаси і збережи».

Дивлюсь навколо, намагаючись зрозуміти, від кого спасти? Як зберегти? Ба вірить, що він захистить. Ба, не вір.

Кімната у квартирі. Кілька старих килимів з дивним або навіть диким візерунком. У ньому ховається нескінченність образів. Люди, обличчя, тварини, будинки утворюють сюжети. То собака, що сидить біля вікна, то літак, що летить над деревами. Ліжка, велике і скрипуче. Ба розділила його навпіл. На мою та свою половини. Якась умовність особистого простору.

Ба не будить мене. Лежу під теплою жовтизною ковдри. Вона встала раніше, я чув, як дзвеніли і клацали пружини ліжка, коли вона вставала. Розплющую очі, бачу, як світло розливається по кімнаті, потрапляючи в кардіограму тріщин у стіні, і пірнаю обличчям у його теплоту.

– Тиц-тиц, – тріщать тріщини під стелею. – Тиц-тиц.

Ба заходить до кімнати, але в її погляді щось не те. У ньому немає чогось важливого. У ньому є маленька темна крапка зіниці, втомлена сіра райдужка, повіки, безбарвні вії та глибока павутина зморшок навколо. Але в цих очах нема Ба. Є все, окрім Ба. Переді мною стоїть лише м'ясний корпус. Скафандр Ба. А сама вона ховається у кардіограмі тріщин. Це легко помітити, коли знаєш людину.

Я питаю її, де вона. Вона не розуміє мого дивного запитання. Сідає поруч, гладить мені лоба, поправляє під хусткою своє рідке волосся. Я уважно дивлюсь на тріщини, намагаючись знайти її погляд.

– Сьомо, зайчику, ти вже прокинувся? – Намагається усміхатися, але усмішка виходить натягнутою. Куточок рота тремтить фальшко.

Я розповідаю їй сон, який бачив, кажу, що літав уві сні як астронавт. Згадую, як я йшов вулицею, а потім мої ноги відривалися від землі, і з кожним кроком я підіймався вище і вище. Мені не вистачає вокабуляру, щоб описати переживання, у хід ідуть руки, жести, пальці, дрібна моторика. На пальцях показую траєкторію польоту. Розповідаю, як бачив самого себе ніби збоку. Відчував, ніби то не я, а хтось інший. І я був уже високо-високо, мені було страшно, адже я не знав, як посадити ракету, якою я став. Ба лише сумно всміхається.

Мою увагу відвертає звук за вікном. Зойки птахів, що низько нарізають кола, ледве не торкаючись краю даху крилами. Під козирком нашого будинку був їхній. Там же, десь у щілинах та тріщинах хвилястого шиферу.

– Це до дощу, – каже Ба. – Сьомо, ти ще полежиш, може? Не виспався, напевно? – Вона ніколи цього не питала, а тепер чомусь запитує.

Я знову переводжу погляд на тріщини, у яких щось болісно тріщить. Кажу, що вставатиму, що втомився вже лежати.

Холодне відро води у ванній біля умивальника. Волога та холод змивають залишки сну, і чутно, як за стіною готується сніданок. Квартира чадить, сиза мла наповнює коридор запахом олії. Плита димить підгорілою їжею,

смаженими скибками хліба. Шиплячими, гарячими краплями зі сковороди вистрибують Ч і Ц і крапають на підлогу, на якій декілька років зріє велика масляна пляма.

Ба перекладає яєчно в тарілки, ставить на стіл. Запитує мене про щось, я їй про щось відповідаю. Потім ще щось ні про що. Ба заходить здалеку, повільно виповзаючи з укриття тріщин, під шарудіння цукру на хрумких скибках смаженого хліба. Стукіт ложки в кухлі чаю. Цукор не тане в її словах про хворе серце. Їй важко говорити, але вона вичавлює із себе незрозумілі тоді для мене слова. Дивні зчленування літер. Старість. Кардіологія. Гліцерин. Гроші. Стаціонар. Крапельниця. Вони звучать дивно і бентежно.

Я намагаюся наповнити змістом ці літерні конструкції, але ледве вдається зрозуміти, що за ними ховається, окрім Ба. Збентежено пережовую цукрову грінку і запиваю солодким чаєм. У голові більше запитань, ніж відповідей. Але Ба відповідає якимось незрозуміло. Опосередковано. Дякую їй і спантеличено волочусь у свою кімнату, точніше – на своє місце. У кімнаті в кутку, на полиці, в тонкій рамці стоїть ікона, на ній Іса. Дивлюся йому в очі, питаю, що це означає, а він лише розводить руками:

– Друже, я всього лише незнайомець у рамці, не чекай від мене багато.

Опісля Ба стала збирати мої речі. Я допомагав їй. Складав у невелику картату сумку, наплічну торбу. Для мене, точніше для моїх речей, було достатньо однієї торби. Або одного речення. Пара сорочок, пара футболок, молитовник, джинсова куртка, пара штанів та взуття.